

Maleachi 1:2-5: God verklaart Israël zijn liefde

Maleachi 1:2-5 (NBV):

² Ik heb jullie lief – zegt de HEER –, en jullie zeggen: 'Waaruit blijkt die liefde dan?' Zijn Jakob en Esau geen broers? – spreekt de HEER. Toch heb Ik Jakob liefgehad ³ en Esau gehaat. Van Esaus bergland maakte Ik een wildernis, Edoms grondgebied heb Ik aan de jakhalzen van de woestijn gegeven. ⁴ Edom kan zeggen: 'Al zijn we verslagen, we bouwen de puinhopen weer op, 'maar dit zegt de HEER van de hemelse machten: Ze kunnen bouwen zo veel ze willen, Ik zal het weer afbreken. 'Goddeloos land' zal men het noemen, en ook: 'Het volk waarop de HEER voor eeuwig verbolgen is'. ⁵ Met eigen ogen zullen jullie het zien, en dan zullen jullie zeggen: 'De HEER toont zijn macht in Israël!'

Je kunt heel kritisch kijken naar kerkmensen: ze zijn niet altijd even betrokken bij alles; ze hebben soms weinig enthousiasme en daardoor geen uitstraling. Zo was het ook in de tijd van Maleachi. De gemeente van toen was bepaald geen model-gemeente. Er konden kritische opmerkingen gemaakt worden over de manier waarop ze offers brachten, over hun falen in het doen van giften en over hun ontrouw in hun huwelijken. Deze thema's komen in Maleachi's boek allemaal aan de orde.

In zulke situaties is verbetering nodig. Maar hoe brengen we die verbetering aan? Gauw denken we: 'We moeten meer activiteiten ontwikkelen; er moeten projecten worden opgezet en cursussen gegeven. Zo bereiken we dat de gemeente meer kwaliteit krijgt.'

Zo'n inzet kan heel zinvol zijn. Maar Maleachi gaat anders te werk. Hij begint bij de bron: de houding tegenover God. Als die goed is, komt de rest in zekere zin vanzelf. Het gaat er dus niet om dat we er nog een schepje bovenop doen in onze relatie met God. Het gaat allereerst om onze gezindheid.

Daarover gaat het hoofdstuk 1. Daarin verklaart God Israël zijn liefde. Dat is de basis van alles. En daar moet dan als reactie op komen dat wij ons door die liefde laten leiden.

1 Waaronder God Israël zijn liefde verklaart

Over Gods liefde voor hen bestond in Maleachi's tijd fundamentele twijfel.

Voor alle duidelijkheid: er werd niet getwijfeld aan Gods liefde in het verleden. Dat suggereert de NBG-vertaling uit 1951: 'Ik heb u liefgehad.' Maar daarover hoefde niemand te aarzelen. De bijbelse geschiedenis was voor geen misverstand vatbaar. Zo heeft God Abraham uit Ur laten gaan en in Kanaän met hem een verbond gesloten. Eeuwen later heeft God Abrahams nakomelingen, het volk Israël, uit Egypte geleid en in Kanaän een eigen land gegeven. En wat een goede tijd hebben ze daar gehad onder koning David en Salomo. Van deze vroegere liefde van God was Israël heus wel overtuigd, want je kon niet om de geschiedenis heen.

Het probleem was juist dat ze geen houvast in het heden hadden. De feiten waar ze tegen op botsten, strookten absoluut niet met Gods liefde. Het leek erop dat God veranderd was: in hun tijd was er geen sprake meer van Gods liefde – vond het volk van God in Maleachi's omgeving.

Dáártegenover moest Maleachi als Gods boodschap doorgeven: 'Ik heb jullie lief; Ik hou van jullie!' Wat een fantastische uitspraak was dat: Hij, de Schepper van de wereld, de Heer van alles, Hij verklaarde: 'M'n hart gaat naar jullie uit! Echt waar!'

Daar geloofde Israël in Maleachi's tijd niks van. Vandaar hun bittere reactie: 'Waaruit blijkt dan die liefde van God?' Vroeger hadden ze het goed gehad, maar in hun tijd stonden ze er armetierig voor. Ze heetten wel Israël, maar het Israël van hun tijd was maar een schaduw van het vroegere Israël.

Het land van de noordelijke tien stammen was door Assur veroverd, waarna een groot deel van de bevolking in ballingschap was gevoerd. Die mensen waren in het Assyrische rijk grotendeels spoorloos verdwenen. De achtergebleven Israëlieten waren samengegaan met immigranten uit Assur en geworden tot het volk van de Samaritanen.

Ook het land van de zuidelijke twee stammen was veroverd, door Babel. En eveneens van hen was een groot deel in ballingschap gevoerd. Goed, een restant was wel teruggekeerd, maar dat had geen grote verbetering gebracht in de omstandigheden. De bevolking in Jeruzalem en Juda was maar schamel. Er klopte niks van de goddelijke belofte die de profeten hadden doorgegeven, namelijk dat het nieuwe Israël er glorieuzer zou uitzien dan vroeger.

Daarnaast hadden de bewoners van Juda ook nog last van misoogsten: er heerste een droogte, terwijl de velden geteisterd werden door sprinkhanen. Het ging economisch dus slecht met hen.

Hier kwam nog bij: ze waren niet meer hun eigen baas. Het koningshuis van David was verdwenen. Ze waren onderworpen aan de Perzen. Dat betekende dat ze zich niet zelf mochten besturen en ook niet zelf de rechtspraak mochten verzorgen. Ze waren in alles afhankelijk van een stadhouder, die namens de Perzische koning optrad. Aan hem moesten ze ook een deel van de oogst afstaan. Ten slotte moesten ze het accepteren dat ze nog al eens geteisterd werden door Perzische legers die vanuit het noorden naar Egypte trokken en langs dezelfde route weer teruggingen.

Dit alles verklaart waarom ze kritisch stonden tegenover God. De uiterlijke feiten waren ook niet ontmoedigend. Geen wonder dat ze mopperden: 'We merken niks van Gods liefde. Die is compleet voltooid verleden tijd.' Misschien hebben ze dit niet letterlijk zo gezegd. Maar in hun hart leefde die gedachte terdege. Zo gaat dat vaak. Dan hebben mensen wel vrome praatjes maar stiekem hebben ze hun hart voor God afgesloten. Dat was erg van Maleachi's tijdgenoten. Hun vraagtekens bij Gods liefde betekende in feite dat ze hun bijzondere relatie met God betwijfelden en uiteindelijk zelfs ontkenden.

En dan te bedenken dat hun band met God nog maar 10-20 jaar geleden was vernieuwd. Dat was gebeurd onder leiding van Ezra en Nehemia. Toen hebben ze een schriftelijk stuk opgesteld, waarin onder meer stond: 'De priesters, de Levieten, de poortwachters, de zangers, de tempelknechten en alle anderen die afstand genomen hebben van de bevolking van het land en zich op de wet van God hebben gericht, verplichten zich onder zelfvervloeking en onder ede om te leven volgens de wet van God, die door Mozes, Gods dienaar, is gegeven, en om alle geboden, rechtsregels en voorschriften van de HEER, onze Heer, te onderhouden en na te leven. Dit geldt ook voor hun vrouwen, hun zonen en dochters, en voor iedereen die ze kan begrijpen.' (Nehemia 10:29-30)

Maar toen Nehemia nog maar even was vertrokken, was hun enthousiasme over God al weer verdwenen. Ze beleefden Hem niet meer als een liefdevol Vader. Ze letten alleen maar op wat ze misten. Daarin zagen ze het bewijs: 'Zie je wel, God ziet niet naar ons om.' Dwars daar tegenin zei God via Maleachi: 'Ik heb jullie echt lief!'

Hier kunnen ook wij onze winst mee doen, al leven wij vele eeuwen later en in een totaal andere situatie. Voor ons geldt evengoed dat we ons niet moeten blindstaren op wat er allemaal mis is.

Het is waar dat er vaak heel wat niet deugt. Allereerst op kerkelijk gebied niet. Wat ambtsdragers, kerkenraden of synodes doen of nalaten, wat je geloofsgenoten beweren of ondernemen: daar kun je je soms aan ergeren of zelfs over schamen; misschien doet het jou pijn. Wat je binnen de kerk tegenkomt kan je vreugde over je kerklid-zijn vergallen en zelfs je band met God aantasten.

En dan zijn er nog je persoonlijke omstandigheden. Die kunnen zwaar zijn doordat je je eenzaam voelt of te maken hebt met een sluipende kwaal. Mogelijk word je geteisterd door angsten of somberheid. Daardoor kun je zomaar denken: 'Ik word gedragen door de gunst van God?! Dat zijn maar lege woorden. Ik merk niks van Gods zorg.'

Dat alles maakt duidelijk: feiten geven je vaak geen houvast. Er kunnen allerlei moeiten bestaan, waardoor het net lijkt of je uit de gratie bent. Je ervaart God dan niet als je Vader.

Daarom is het zo belangrijk dat we niet afgaan op wat we allemaal missen. Wie eenzijdig daarop focust wordt zomaar wanhopig of bitter: 'God? Wat moet ik met Hem? Ik merk helemaal niet dat Hij er is in m'n leven!'

Om hierin verder te komen moeten we afgaan op wat God via de Bijbel zegt. Heel concreet kunnen we dan bedenken hoe bij de doop elke keer weer wordt onderstreept: 'Geloof het, Ik hou van jou! Je bent partij van mijn verbond en daarom sta Ik voor jou in!' Dat moeten we aanvaarden, want het is echt waar. De feiten mogen pijnlijke vragen oproepen, intussen is het onomstotelijk waar: God ziet naar ons om! De omstandigheden mogen moeizaam zijn, toch kunnen we moed hebben: al ontbreekt ons nog zo veel, God geeft ons met zijn liefde rijk gevulde handen.

2 Hoe God Israël zijn liefde verklaart

God wil Israël via Maleachi duidelijk maken waarom zijn liefdesverklaring geen holle klank is. Hij wil het hardmaken dat Hij echt van hen houdt. Daarvoor verwijst God niet naar tastbare gunsten van Hem maar naar zijn optreden ten koste van Edom. Dat optreden kan het indirecte bewijs zijn voor Israël: 'Jullie staan er heus niet zo slecht voor. Vergelijk jullie situatie maar eens met die van Edom.'

God gaat er dus van uit dat die vergelijking Israël zal aanspreken. En geen wonder, Edom en Israël zijn van oudsher nauw verwant. Hun stamvaders, Esau en Jakob, waren broers van elkaar, zoons van Isaak en Rebekka. De volken die uit hen zijn voortgekomen, zijn daardoor broedervolken. Daarom zei God via Maleachi: 'Zijn Jakob en Esau geen broers?' En toch heeft God hen verschillend behandeld: Hij heeft Jakob zijn liefde getoond maar Esau zijn haat.

Op deze manier werd Israëls blik gericht op het Edomitische volk ten zuiden van Juda. En wat was er met dat volk gebeurd? Dat wordt beschreven in vers 3: 'Van Esaus bergland maakte Ik een wildernis, Edoms grondgebied heb Ik aan de jakhalzen van de woestijn gegeven.' Door opdringende Arabische stammen was Edom een en al verwoesting geworden, een puinhoop. Dat konden Maleachi's tijdgenoten zelf constateren. Ze kregen ook te horen dat uiteindelijk God hier de hand in had.

En waarom had God het zo laten aflopen met Edom? Omdat dit land getypeerd moest worden als 'goddeloos land'. Daarmee wordt herinnerd aan het gedrag van de Edomieten bij de belegering en ondergang van Jeruzalem, decennia eerder. De profeet Obadja geeft daarvan een schrijnende beschrijving. Bij die gelegenheid had Edom z'n broedervolk Juda geen militaire steun gegeven; ook had die de vluchtelingen geen helpende hand geboden. Integendeel: ze waren vol leedvermaak geweest. Zelfs hadden ze de aanvallende Babyloniërs geholpen. Ze hadden het veroverde gebied geplunderd en vluchtelingen afgeslacht. Zo laaghartig waren de Edomieten geweest in de ellendige tijd van Juda's ondergang. Ze hadden zich beslist niet als een broedervolk gedragen. En dat had God hoog opgenomen. Mensen kunnen denken dat God zich niet laat gelden, maar vroeg of laat merken schurken het dat God wreedheid niet laat geworden. Daarom had God Edom tot een woestenij laten maken.

En deze verwoesting zou blijvend zijn, moest Maleachi namens God doorgeven. Er zou geen sprake meer zijn van een herstel van de oude glorie. Misschien zou de tijd komen dat Edom zou opveren. Dan zouden ze bij zichzelf kunnen gaan denken: 'Al zijn we verslagen, we bouwen de puinhopen weer op.' Geen sprake van, zei God via Maleachi: 'Ze kunnen bouwen zo veel ze willen, Ik zal het weer afbreken.'

En iedereen moest goed weten: die uitspraak kwam van niemand minder dan 'de HEER van de hemelse machten'. Met deze uitdrukking wordt God aangeduid als de God die macht heeft over alles en iedereen. Wat Hij gepland heeft, zet Hij onweerstaanbaar door, waarbij niemand Hem kan tegenhouden. Dus Edom mocht nog zo zelfverzekerd denken: 'We gaan de zaak restaureren!', dat zou niks uithalen: Gods plan tot afbraak was beslissend. Er zou geen herstel komen. In vs.4 werd Edom daarom getypeerd als 'het volk waarop de HEER voor eeuwig verbolgen is'.

Die stand van zaken bij Edom had betekenis voor Israël. Daaruit kon Israël afleiden: 'De HEER toont zijn macht in Israël!' Met deze uitspraak wordt teruggegrepen op Israëls kritische reactie uit vs.2: 'Waaruit blijkt dan dat U van ons houdt?' 'Nou', zegt God tegen Israël, 'kijk maar naar de Edomieten: op hen ben Ik blijvend kwaad. Als jullie je situatie daarmee vergelijken kunnen jullie ervan overtuigd zijn: Ik toon jullie mijn macht, dus mijn zorg en bescherming. Jullie heb Ik immers niet behandeld zoals Ik Edom behandeld heb.'

Toegegeven: Juda is net als Edom in de vernieling gegaan. Het land is veroverd en Jeruzalem verwoest. Ook zijn vele Judeeërs in ballingschap gegaan. Ze waren nu eenmaal niet beter dan de Edomieten. Net als zij hadden ze zich schuldig gemaakt tegenover God. Ze hadden het daarom net zo goed als Edom verdiend om geen toekomst meer te hebben.

Toch is het met hen anders afgelopen dan met de Edomieten. De Judeeërs zijn voor een deel weer teruggekeerd naar Juda. Ze hebben de tempel kunnen herbouwen, ze hebben hun steden weer kunnen herstellen en de wildernis weer vruchtbaar kunnen maken. Op dat moment waren er nog wel vele problemen: ze werden nog altijd door een buitenlandse macht bezet, met alle narigheden van dien; ook was Juda maar heel klein en arm, zeker in vergelijking met vroeger. Maar anders dan Edom hadden zij een nieuw begin kunnen maken. In dat alles hadden ze Gods onbegrijpelijke liefde ervaren.

Daaraan moesten ze niet voorbijzien, zei God tegen hen. Kijk maar naar het Zuiden. Dat toonde aan dat het ook anders kon, want wat een verwoestingen waren daar te zien. Maar zij stonden er anders voor. Er waren veel moeiten, tegelijk konden ze er niet omheen: ze waren bevoorrecht. Gods liefdesverklaring was geen lege uitspraak. Te midden van al hun problemen ervoeren ze Gods gunst. In allerlei opzicht kwamen ze in aanraking met de bewijzen van Gods grootse liefde.

Dat heeft betekenis voor ons. Ook wij kunnen ons vastbijten in wat we missen. Er is inderdaad vaak veel ellende. Die kan je de tranen in de ogen brengen of zelfs in een depressie laten belanden. Daardoor kan er fundamentele twijfel ontstaan: 'Hoe zit het eigenlijk met Gods liefde, met zijn zorg?' Daarom wordt ook tegen ons gezegd: 'Geloof God op zijn Woord. Hij heeft toch zijn verbond met jullie gesloten? Daarmee heeft Hij jullie zijn liefde verklaard. Kijk maar naar Christus. In Hem is het tastbaar geworden dat God het meent als Hij zegt: 'Ik hou van jullie!''

Zo worden we aangespoord af te gaan op wat we van God gekregen hebben. We zijn bevoorrecht in vergelijking met niet-christenen. Laat ik iets noemen:

We hebben een uniek inzicht gekregen, waardoor ons leven in een zinvol kader is geplaatst. Als gelovigen weten we immers dat we geen product zijn van een toevallige evolutie: we komen voort uit Gods hand. We zijn dus niet overgeleverd aan de macht van het grillige noodlot, maar vallen steeds binnen de beschermende handen van onze hemelse Vader. Daardoor wordt heel ons bestaan overkoepeld door Gods plan met ons.

Daarnaast hebben we zicht op wat goed is en wat kwaad. We hoeven dat niet zelf te bepalen en hoeven daardoor niet in het donker rond te tasten. Een gelovige bijbellezer ondervindt het telkens weer hoe hem door de Bijbel de hoofdroute wordt gewezen. Ook weten we: wat God ons als goed aanwijst, is niet willekeurig maar past bij God en zijn schepping en is daarom heilzaam; juist als we naar God luisteren komen we tot bloei.

Ten slotte hebben we toekomst. De geschiedenis is uiteindelijk geen chaos. We zijn op weg naar een nieuwe wereld, een wereld waarin geen sprake meer zal zijn van verdriet. Van die toekomst kunnen we een voorproef genieten, want we kunnen hier en nu al zeker zijn van de goddelijke vergeving. Ook kunnen we in dit leven al genieten van wat Gods aarde ons te bieden heeft.

In dit alles beluisteren we Gods liefdesverklaring: 'Ik hou van jullie'. Als we hier open voor staan, kunnen we die liefde ook aanwijzen: we hebben zo veel waarmee we blij kunnen zijn.

Zo bevat de tekst een duidelijke oproep: 'Geloof het nou: Gods liefde gaat naar jullie uit!' En als je dat gelooft, kan het niet anders of je gaat daar warm voor lopen. Dan heb je vreugde om wie God is en wat Hij doet. En daar hoort dan bij dat je tot tegenliefde komt: liefde voor God en voor zijn schepselen.